

Gomila u Jalžabetu - hitna zaštitna istraživanja tijekom 2017. i 2018. u okviru podteme A4: Ritual unutar „Strategije znanstvene djelatnosti Instituta za arheologiju 2014.-2019.“

Kovačević, Saša

Source / Izvornik: **Annales Instituti Archaeologici, 2019, XV, 137 - 143**

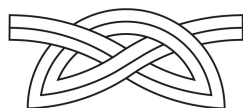
Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:291:382575>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported](#)/[Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-18**

INSTITUT ZA
ARHEOLOGIJU

Repository / Repozitorij:

[RIARH - Repository of the Institute of archaeology](#)

Annales

Instituti

Archaeologici

XV - 2019

Godišnjak

Instituta za

arheologiju

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršna urednica/Desk editor

Katarina Botić

Tehnička urednica/Technical editor

Katarina Botić

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Ana Konestra, Hrvoje Kalafatić, Daria Ložnjak Dizdar, Saša Kovačević, Bartul Šiljeg, Siniša Krznar;
Mario Gavranović (Austrija), Boštjan Laharnar, Alenka Tomaž (Slovenija)

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti,
Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Lektura/Language editor

Renata Draženović i Marko Dizdar (hrvatski jezik/Croatian)

Prijevod na engleski/English translation

Marko Maras i autori / Marko Maras and authors

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Katarina Botić

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambreč

©Institute of archaeology, Zagreb 2019.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services - Emerging Sources Citation Index
SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

9 Marko Dizdar

Rezultati istraživanja u Lovasu (zapadni Srijem) – Otkriće rano-latenskoga biritualnog groblja

19 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin Srednje polje – Arheološka istraživanja višeslojnoga nalazišta u Podunavlju 2018.

25 Katarina Botić

Bršadin – Pašnjak pod selom, rezultati arheoloških istraživanja 2018. godine

37 Ivana Ožanić Roguljić
Pia Šmalcelj Novaković
Anita Rapan Papeša
Angelina Raičković Savić
Valentina Mantovani
Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg

Aktivnosti i rezultati uspostavnog istraživačkog projekta Život na rimskoj cesti (LRR) (HRZZ, UIP-05-2017-9768) u 2018. godini

41 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Rezultati dodatnih zaštitnih arheoloških istraživanja prapovijesnoga nalazišta AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive (Baranja)

47 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta AN 3 Petrijevcu – Španice

53 Marko Dizdar

Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta AN 5 Petrijevcu – Karaševo 1

57 Daria Ložnjak Dizdar

Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta AN 6 Petrijevcu – Karaševo 2

61 Marko Dizdar

Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2018. godini

CONTENTS

Archaeological Excavations

9 Marko Dizdar

Research results for Lovas (Western Sirmia) – Discovery of an Early La Tène biritual cemetery

19 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin Srednje polje – Archaeological excavation of multilayer site in Danube Basin in 2018

25 Katarina Botić

Bršadin – Pašnjak pod selom, results of the archaeological excavations in 2018

37 Ivana Ožanić Roguljić
Pia Šmalcelj Novaković
Anita Rapan Papeša
Angelina Raičković Savić
Valentina Mantovani
Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg

Activities and results of the installation research project Life on the Roman Road (LRR) (HRZZ, UIP-05-2017-9768) in 2018

41 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Results of additional rescue archaeological excavation of the prehistoric site AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive (Baranya)

47 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Results of the Rescue Archaeological Excavations of the AN 3 Petrijevcu – Španice site

53 Marko Dizdar

Results of the Rescue Archaeological Excavations of the AN 5 Petrijevcu – Karaševo 1 site

57 Daria Ložnjak Dizdar

Results of the Rescue Archaeological Excavations of the AN 6 Petrijevcu – Karaševo 2 site

61 Marko Dizdar

Research results of the La Tène culture cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2018

67   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marija Mihaljević

Dolina Babine Grede – istraživanje kasnobrončanodobnoga naselja u Posavini 2018. godine

67   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marija Mihaljević

Dolina Babine Grede – Research of the Late Bronze Age settlement in Sava Valley 2018

75   **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

O arheološkim istraživanjima crkve sv. Luke Evangeliste u Novskoj 2018. godine

75   **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

Archaeological excavations in the church of St Luke the Evangelist in Novska in 2018

101   **Juraj Belaj**

Arheološka istraživanja lokaliteta Pakrac – Stari Grad 2018. godine

101   **Juraj Belaj**

Archaeological research of the site Pakrac – Stari Grad in 2018

107   **Tatjana Tkalčec**

Arheološka istraživanja na lokalitetu Veliki Zdenci – Crni Lug 2018. godine

107   **Tatjana Tkalčec**

Archaeological research on the site of Veliki Zdenci – Crni Lug in 2018

117   **Branko Mušič**
Igor Medarić
Ivan Valent
Tajana Sekelj Ivančan

Geofizička istraživanja srednjovjekovnoga lokaliteta Kalinovac – Hrastova greda 1

117   **Branko Mušič**
Igor Medarić
Ivan Valent
Tajana Sekelj Ivančan

Geophysical research of the medieval site of Kalinovac – Hrastova greda 1

123   **Siniša Krznar**
Branko Mušič
Igor Medarić
Barbara Horn

Geofizička istraživanja lokaliteta Hlebine – Svetinjski breg 2018. godine

123   **Siniša Krznar**
Branko Mušič
Igor Medarić
Barbara Horn

Geophysical research on the site of Hlebine – Svetinjski breg in 2018

129   **Tajana Sekelj Ivančan**

Arheološka istraživanja lokaliteta Hlebine – Dedanovice

129   **Tajana Sekelj Ivančan**

Archaeological excavations of Hlebine – Dedanovice site

137   **Saša Kovačević**

Gomila u Jalžabetu – hitna zaštitna istraživanja tijekom 2017. i 2018. u okviru podteme A4: Ritual unutar „Strategije znanstvene djelatnosti Instituta za arheologiju 2014.–2019.“

137   **Saša Kovačević**

Gomila in Jalžabet – emergency rescue excavations in 2017 and 2018 within the A4: Ritual subtopic of the “Strategy for the Scientific Research Activities of the Institute of Archaeology 2014–2019”

145   **Tatjana Tkalčec**

Nastavak arheoloških istraživanja cisterne i konzervatorskih radova unutrašnjosti kule burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2018. godine

145   **Tatjana Tkalčec**

Continuation of archaeological research of the cistern and conservation works at the interior area of the keep of the Vrbovec Castle in Klenovec Humski in 2018

153   **Tatjana Tkalčec**

Arheološka istraživanja na srednjovjekovnome arheološkom kompleksu Osijek Vojakovački – Mihalj u 2018. godini

153   **Tatjana Tkalčec**

Archaeological research at Osijek Vojakovački – Mihalj medieval site in 2018

167   **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić

Kalnik – Igrišće – rezultati arheoloških iskopavanja u 2017. i 2018. godini

167   **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić

Kalnik – Igrišće – results of archaeological excavations in 2017 and 2018

173   **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

Arheološka istraživanja crkve Sv. Martina u Prozorju 2018. godine

173   **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

Archaeological research of the church of St Martin in Prozorje in 2018

179   **Ana Konestra**
Enrico Cirelli
Gaetano Benčić
Bartul Šiljeg

Istraživanja na Stanciji Blek (Tar – Vabriga/Torre – Abrega): nove spoznaje o srednjovjekovnoj fazi lokaliteta

179   **Ana Konestra**
Enrico Cirelli
Gaetano Benčić
Bartul Šiljeg

Research at Stancija Blek (Tar – Vabriga/Torre – Abrega): new insights in the Medieval phase of the site

187   **Ana Konestra**
Fabian Welc
Anita Dugonjić
Paula Androić Gračanin
Kamil Rabięga
Rafał Solecky
Bartosz Nowacki

Istraživanja projekta „Arheološka topografija otoka Raba“ u 2019. godini na području Lopara: nova saznanja o prapovijesnim i kasnoantičkim lokalitetima

187   **Ana Konestra**
Fabian Welc
Anita Dugonjić
Paula Androić Gračanin
Kamil Rabięga
Rafał Solecky
Bartosz Nowacki

Research within the “Archaeological topography of the Island of Rab” project at Lopar in 2019: new data on Prehistoric and late Antique sites

195   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Fabian Welc
Mato Ilkić
Mate Parica

Multidisciplinarni terenski radovi projekta RED u 2018. godini: istraživanja u uvali Plemići (Ražanac)

195   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Fabian Welc
Mato Ilkić
Mate Parica

Multidisciplinary fieldwork within project RED in 2018: research at Plemići bay (Ražanac)

201   **Kristina Jelinčić Vučković**
Emmanuel Botte

Arheološko istraživanje na lokalitetu Novo Selo Bunje na otoku Braču, 2018. godina

201   **Kristina Jelinčić Vučković**
Emmanuel Botte

Archaeological excavation on the Novo Selo Bunje site on the island of Brač, 2018

217   **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Eduard Visković

Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2018. godine

217   **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Eduard Visković

Archaeological research of a Roman villa in Soline Bay on the island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) in June 2018

Terenski pregled

225 Andreja Kudelić
Filomena Sirovica

Sustavni terenski pregled nalazišta Kurilovec – Belinščica u Turopolju

Field Survey

225 Andreja Kudelić
Filomena Sirovica

Systematic field survey of the Kurilovec – Belinščica site in Turopolje

Ekperimentalna arheologija

231 Andreja Kudelić

Znanstveno-edukativni i popularni program: Prapovijesno lončarstvo: interdisciplinarnost i eksperiment

Experimental Archaeology

231 Andreja Kudelić

Scientific-educational and popular program: Prehistoric pottery: interdisciplinarity and experiment

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

239-251

Additional scientific activity of the Institute

239-251

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Lovas
2. Sotin – Srednje polje
3. Bršadin – Pašnjak pod selom
4. Josipovac/Čepin
5. Jagodnjak – Napuštene njive
6. Petrijevcı – Španice
7. Petrijevcı – Karaševo 1
8. Petrijevcı – Karaševo 2
9. Zvonimirovo – Veliko polje
10. Dolina – Babine Grede
11. Novska – crkva sv. Luke Evangeliste
12. Pakrac – Stari grad
13. Veliki Zdenci – Crni Lug
14. Kalinovac – Hrastova greda 1
15. Hlebine – Svetinjski breg
16. Hlebine – Dedanovice
17. Jalžabet – gomila
18. Klenovec Humski – Plemički grad Vrbovec
19. Osijek Vojakovački – Mihalj
20. Kalnik – Igrišče
21. Prozorje – crkva sv. Martina
22. Kurilovec – Belinščica
23. Tar – Stancija Blek
24. Rab – Lopar
25. Uvala Plemiči (Ražanac)
26. Brač – Novo selo Bunje
27. Sveti Klement – Soline

Gomila u Jalžabetu – hitna zaštitna istraživanja tijekom 2017. i 2018. u okviru podteme A4: Ritual unutar „Strategije znanstvene djelatnosti Instituta za arheologiju 2014.-2019.“

Gomila in Jalžabet – emergency rescue excavations in 2017 and 2018 within the A4: Ritual subtopic of the “Strategy for the Scientific Research Activities of the Institute of Archaeology 2014-2019”

Saša Kovačević

Primljeno/Received: 20. 04. 2019.
Prihvaćeno/Accepted: 20. 05. 2019.

U rujnu 2017. godine, tijekom provedbe međunarodnog projekta Monumentalni krajolici starijega željeznog doba Podunavlja u kojemu uz partnere iz pet srednjoeuropskih zemalja sudjeluje i Institut za arheologiju iz Zagreba, arheološka ekipa Instituta za arheologiju utvrdila je da je jedan od najpoznatijih prapovijesnih spomenika na tlu Republike Hrvatske i jedan od rijetkih gigantskih neistraženih prapovijesnih grobnih humaka srednje Europe opljačkan i prilikom pljačke teško oštećen. Policijska istraga je u tijeku, za počiniteljima ovog teškog kulturocida se traga. Zbog opasnosti od daljnjeg oštećenja ovog vrijednog arheološkog spomenika, zahvaljujući interventnim sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Institut za arheologiju pokrenuo je odmah početkom zime 2017. godine hitna zaštitna istraživanja, koja su se nastavila i tijekom 2018. godine. Tijekom dvije kampanje, istražen je veliki dio tumula. Nastavak terenskih istraživanja planira se u 2019. godini, a složen i dugotrajan proces konzervacije i restauracije nalaza tek je počeo. Hitna zaštitna istraživanja jalžabetske Gomile i cijelog arheološkog krajolika uz potok Bistričak odlično se uklapaju u podtemu A3: Ritual unutar Strategije znanstvene djelatnosti Instituta.

Ključne riječi: Jalžabet, Gomila, središnja Hrvatska, starije željezno doba, halštatska kultura, nekropola, gigantski pogrebni humak, antika, Strategija A4.

In September 2017, during the implementation of Monumental Landscapes of the Early Iron Age in the Danube Basin, an international project of the Institute of Archaeology and partners from five Central European countries, the archaeological team of the Institute of Archaeology determined that one of the most famous prehistoric monuments on the Croatian soil and one of the rare gigantic unexplored prehistoric funerary tumuli of Central Europe was robbed and greatly damaged during the robbery. There has been a police inquest and a search for the perpetrators of this major attack on culture. Because of the danger of further damage to this valuable archaeological monument, and thanks to the urgent investment of the Croatian Ministry of Culture, the Institute of Archaeology started emergency rescue excavations in early winter 2017 already, and continued in 2018. During two campaigns, a large part of the tumulus was explored. It is planned to continue the field work in 2019, while the complex and long process of conservation and restoration of finds has only begun. The emergency rescue excavations of Gomila in Jalžabet and the entire archaeological landscape along the Bistričak stream go well with the subtopic A3: Ritual within the Strategy for the Scientific Research Activities of the Institute.

Key words: Jalžabet, Gomila, central Croatia, Early Iron Age, Hallstatt culture, necropolis, gigantic funerary tumulus, antiquity, Strategy A4.

UVOD

Tijekom provedbe međunarodnog projekta Iron-Age-Danube Interreg DTP, 12.09.2017., arheološka ekipa Instituta za arheologiju utvrdila je da je jedan od najpoznatijih prapovijesnih spomenika na tlu Republike Hrvatske i jedan od rijetkih gigantskih neistraženih prapovijesnih grobnih humaka Srednje Europe opljačkan i prilikom pljačke teško oštećen. Policijska istraga je u tijeku, za počiniteljima ovog teškog kulturocida se traži.

Pri uviđaju i utvrđivanju štete pomogli su i članovi HGSS-a koji su se spustili u opljačkanu okno. Utvrđeno je da su prilikom pljačke, nepoznati počinitelji iskopali više rovova, prodrli do grobne komore, koju su pri tome teško oštetili. S obzirom da se jedan od glavnih horizontalnih pljačkaških rovova urušio, nismo mogli utvrditi stvarni opseg oštećenja i pljačke. Pljačkaški rovovi nisu imali nikakvu dodatnu konstrukciju, poput drvene oplate ili potpornja, te je postojala stvarno utemeljena bojazan da bi se urušenja mogla nastaviti i da bi centralni dio grobne komore i tumula mogao biti dodatno oštećen. Isto tako, postojala je realna opasnost da se pljačka ovog arheološkog spomenika nastavi, jer je bilo nemoguće osigurati fizičku zaštitu lokaliteta 24 sata na dan. Razmišljalo se i o mogućnosti zatrpavanja i saniranja pljačkaških rovova, posebice kako netko od seljana ne bi upao u duboke rovove. Nakon intenzivnih savjetovanja sa konzervatorima i stručnjacima iz područja statike i saniranja urušenja, od te varijante se odustalo, jer je zaključeno da takvo saniranje vrlo vjerojatno ne bi zaustavilo moguća strukturna urušenja, kao i nove pljačkaške poduhvate, a time i daljnje oštećenje ovog vrijednog nacionalnog spomenika.

Ministarstvo kulture je pozitivno odgovorilo na prijedlog Instituta za arheologiju o provedbi hitnih zaštitnih arheoloških istraživanja Gomile u Jalžabetu te odobrilo interventna financijska sredstva. Cilj ovih zahtjevnih arheoloških istraživanja bio je hitno sanirati posljedice pljačkaškog razaranja te istražiti centralni dio tumula.

POLOŽAJ I POVIJEST ISTRAŽIVANJA

Lokalitet u Jalžabetu se nalazi oko 2 km istočno od centra Jalžabeta, s lijeve strane ceste Jalžabet – Ludbreg, uz sam južni rub dravskog ravnice. Nizinskim, blago valovitim područjem dominira veliki tumul Gomila zapadno od kojeg teče potok Bistričak. Naselje starijega željeznog doba nalazi se u blizini, zapadno od potoka Bistričaka, na položaju označenom imenom Carev jarek. Na temelju ograničenih geofizičkih istraživanja financiranih od strane Ministarstva kulture i provedenih 2016. godine, na tom položaju otvorena je jedna arheološka sonda tijekom 2017. godine. Njome je potvrđeno postojanje arheoloških struktura i nalaza naselja halštatske kulture uz potok Bistričak (Kovačević 2018).

Naziv Breški u lokalnom govoru označava više blagih uzvišenja, brežuljaka koji su danas sniženi obradivanjem tla. Pretpostavka da su „breški“ zapravo prapovijesni tumuli zasad još nije potvrđena, s obzirom na to da se zaštitno istražuje Gomila, te je istražen jedan tumul istočno od Gomile. Tumul Gomila u Jalžabetu spomenik je europskog i svjetskog značenja i jedan je od najvećih grobnih humaka u srednjoj Europi, promjera oko 70 m, a sačuvane visine veće od 8 m.

Prve sustavne preglede terena na prostoru sjeverozapadne Hrvatske s ciljem ubiciranja i kartiranja tumula starijega željeznog doba provela je 1956. godine ekipa Arheološkog muzeja u Zagrebu. Uslijedilo je probno sondiranje jalžabetskog tumula koje je 1963. godine proveo Arheološki muzej u Zagrebu. Otvorene su dvije sonde. Dopirilo se do kamene konstrukcije od oblutaka, nakon čega je sonda bila zatrpana (Vinski-Gasparini 1961). Pre-

gledom šireg područja Bistričaka 1989. godine primijećeni su uz jednu od oranica istočno od tumula Gomile, komadi pješčenjaka, izbačeni oranjem. Nakon probnog sondiranja koje je proveo Gradski muzej Varaždin, uslijedilo je zaštitno istraživanje humka nazvanog tumul II. Bogatstvo grobnih priloga, ostaci složene grobne arhitekture te tragovi kompliciranoga pogrebnog ritusa označili su tumul II kao posebno vrijednu grobnu cjelinu starijega željeznog doba kontinentalne Hrvatske (Šimek 1998). Tijekom studenoga i prosinca 2013. godine Gradski muzej Varaždin i Institut za arheologiju iz Zagreba proveli su u više navrata pregled Bistričaka (Šimek, Kovačević 2014). Cilj je bio utvrditi trenutačno stanje nalazišta, obići okolicu te upotrijebiti fotodokumentaciju, sve s namjerom planiranog nastavka sustavnih arheoloških istraživanja. Tom prilikom snimljeno je nekoliko serija zračnih fotografija, a lokalitet je detaljno fotografiran i s tla. Pregledane su oranice u neposrednoj okolini tumula Gomila, no na površini nije bilo vidljivih arheoloških nalaza, a isto možemo reći i za plato zapadno od pretpostavljene nekropole uz veliki tumul. U 2016. godini uslijedili su pripremni radovi, čišćenje Gomile od drveća i raslinja i nastavak arheološkog istraživanja na lokalitetu Jalžabet. Izvedena su i georadarska i geomagnetska istraživanja dijela lokaliteta, pod vodstvom Corneliusa Meyera iz specijalizirane tvrtke Eastern Atlas GmbH & Co KG, Berlin. Iduće godine, tijekom mjeseca rujna 2017. u okviru arheološkog kampa Hrvatska unutar projekta *Iron-Age-Danube* Interreg DTP vršena su probna arheološka istraživanja oko Gomile. Pri tome, u tri arheološke sonde, otkriveni su vrijedni ostaci iz prapovijesnog vremena koji nadopunjuju novim informacijama i sasvim novim saznanjima arheološki profil lokaliteta Bistričak (Kovačević 2018a).

Arheološki lokalitet u Jalžabetu zaštićen je rješenjem o preventivnoj zaštiti Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, Klasa: UP/I-612-08/89-01/231, Urbroj: 380-19-03-89-1/IŠ/BS od 12.06.1989. Rješenjem Ministarstva kulture broj: UP-I⁹-612-08/04-01-06/496, Urbroj: 532-10-1/8(JB)-04-2 od 20.12.2005. Arheološka zona Bistričak u Jalžabetu registrirana je kao kulturno dobro i zaštićena. Rješenjem Ministarstva kulture od 28.02.2014. godine kulturnim dobrom proglašen je i položaj naselja starijega željeznog doba na položaju Carov jarek, zapadno od potoka Bistričaka.

Radovi na ovom zaštićenom lokalitetu su provedeni temeljem Rješenja Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Varaždinu. Financijsku, logističku i drugu pomoć ovim istraživanjima osigurao je i Institut za arheologiju iz Zagreba. Temeljem pribavljene suglasnosti o privremenoj pohrani nalaza u Gradskom muzeju Varaždin privremeno je pohranjen arheološki materijal pronađen u istraživanjima.

ZAŠTITNA ISTRAŽIVANJA 2017.

Arheološka istraživanja tijekom 2017. godine su trajala u razdoblju od 2. studenog do 10. prosinca, a tijekom 2018. godine od 19. travnja do 6. listopada. Radove je vodio dr. sc. Saša Kovačević, viši znanstveni suradnik Instituta za arheologiju iz Zagreba. Uz više studenata arheologije iz Zagreba i Zadra, u stručnoj ekipi bili su K. Turkalj i M. Jurišić iz Instituta za arheologiju, M. Šimek, muzejska savjetnica u miru, diplomirani arheolozi T. Visković, V. Španiček, J. Koprek, bacch. archaeol. D. Blažević, J. Zorić, G. Trninić, D. Branković, M. Keretić, L. Bogdanić i M. Mađerić. Radovima su se povremeno pridruživali i kustosica-arheologinja Muzeja Đakovštine J. Boras te kustos arheolog Zavičajnog muzeja u Slatini, S. Đuričić. Na istraživanjima je sudjelovalo i više volontera,

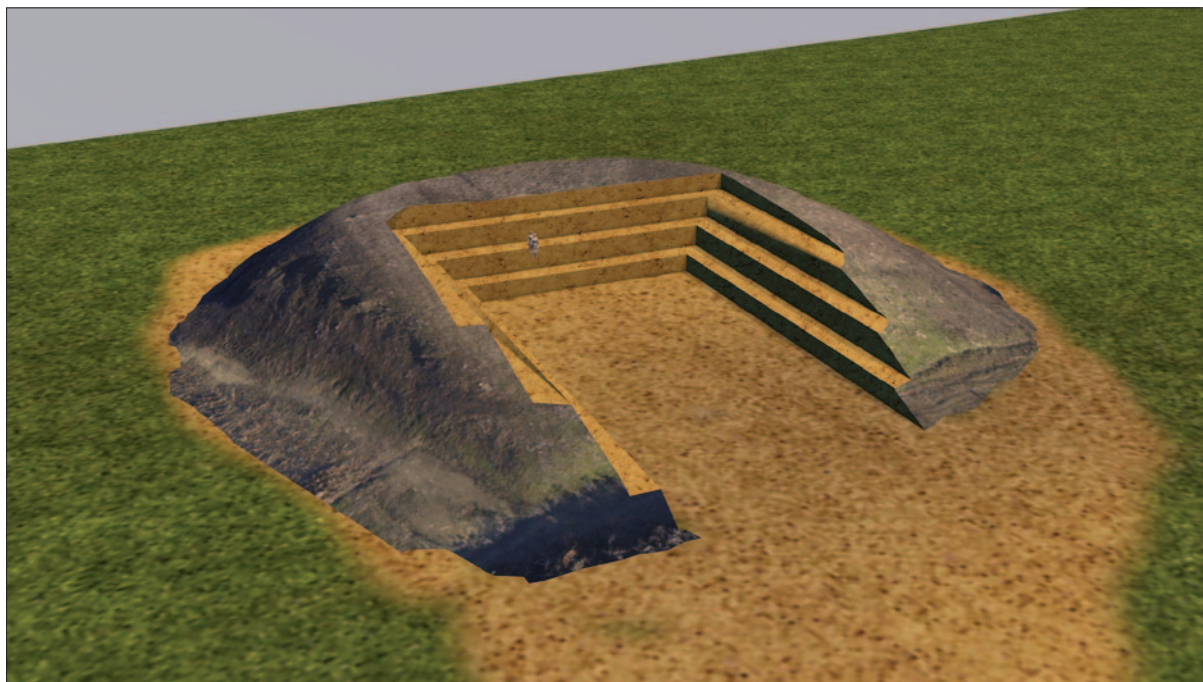

kako iz Republike Hrvatske, tako i iz inozemstva.¹ Arheološka istraživanja Gomile u Jalžabetu obuhvatila su k.č. 428 i 429 u vlasništvu Ivana Juraškovića i Ljube Hrastić iz Jalžabeta, te Marijana Sajka iz Varaždina čija dopuštenja smo priložili uz zahtjev za dozvolu. Dobili smo i dopuštenje vlasnika parcele k.č. 430 Josipa Magića na koju smo smjestili privremenu bazu uz Gomilu, na koju smo i privremeno odlagali ogromnu količinu zemlje s tumula.²

Zaštitna arheološka istraživanja obuhvatila su sondu širine oko 30 m, duljine oko 40 m, najveće dubine preko 8 m, s oko 8000 m³, odnosno 16000 tona zemlje. Nakon uklanjanja, zbog prorahljenosti, ta količina je bila znatno – oko 30% – veća. Arheološka sonda, orijentirana sjeveroistok – jugozapad obuhvatila je pretpostavljeno područje grobne komore s dromosom te pljačkaških sondi i

dokumentiranje arheoloških profila i planuma bez kojega ne bi bilo razumijevanja konstrukcijske sekvence tumula.

Kako je ranije u tekstu spomenuto, prije samog početka istraživanja, konzultirali smo nekoliko stručnjaka za statiku, jer nas je zabrinjavala stabilnost arheoloških slojeva i pljačkaških rovova nakon pljačke. Nakon intenzivnih konzultacija s više eksperata i specijaliziranih tvrtki za sanaciju (Nenad Turčić s Arhitektonskog fakulteta, Zagreb, Danko Seletkov iz Ureteka Hrvatska), gospodin Tomislav Ženko, dugogodišnji ekspert geolog za gradnju tunela pri Institutu IGH d.d. te prof. dr. sc. Ivan Vrkljan sa Sveučilišta u Rijeci posjetili su lokalitet u više navrata i ustvrdili da nema trenutne opasnosti od fatalnog urušenja srednjeg dijela tumula te da se može krenuti s istraživanjima, uz izniman oprez iznad šupljina u centru.

Sl. 1 Vizualizacija stepenastog iskopa arheološke sonde na Gomili 2017. godine (izradio: M. Maderić)

Fig. 1 Visualization of a stepped excavation area of an archaeological probe Gomila in 2017 (made by: M. Maderić)

nije probijala tumul u cijeloj širini u smjeru sjever – jug. Jugozapadna četvrtina tumula je najniža jer su ljudi ovdje davno razvukli tumul – što je i nama olakšalo pristup sondi – dok je sjeverna strana tumula prema cesti, koja je najviša i iznosi oko 8 m, ostavljena netaknuta. Za to postoje dva dobra razloga; kako je to najviši dio tumula, tako smo sačuvali njegovu vizuru i osigurali arheološku rezervu te tako ostavili prostora za buduća revizijska istraživanja. Uz to, količinu zemlje koju smo u ovim hitnim istraživanjima morali ukloniti smanjili smo barem za trećinu i tako ubrzali napredovanje radova.

Arheološku sondu smo postepeno stepenasto spuštali, kako bismo mogli dokumentirati arheološke slojeve i strukture. Stepence ili nivelete su bile visoke i široke 2 m. Prva niveleta započinje nam na razini 180,6 m, a završava na 178,6 m n.v. Druga niveleta zauzima prostor od 178,6 m do 176,6 m itd. Metodologiju ovog arheološkog istraživanja preuzeli smo od rudarske struke. Pristup istraživanjima metodom kamenoloma pokazao se iznimno uspješan, jer nam je omogućio kvalitetno i detaljno

Slojeve smo pažljivo skidali uz pomoć bagera na području samog tumula i uz pomoć kamiona, dok smo južno i zapadno od tumula postavili odlagalište zemlje.

No, prije samog početka arheoloških istraživanja, odlučili smo ukloniti i suho prosijati te flotirati kompletnu zemlju koju su pljačkaši izbacili iz središta tumula. Taj proces se pokazao kao spor i zahtjevan, no s druge strane, i vrlo plodonosan jer smo zahvaljujući prosijavanju uspjeli sakupiti veliku količinu arheoloških nalaza koji su ili promakli ili nisu interesirali pljačkaše/vandale. Među najvrednije nalaze iz prosijavanja ubrajamo ogromnu količinu spaljenih kostiju izbačenih iz grobne komore, koje smo sakupili i izdvojili za analizu. Uz njih, pronađena je velika količina vatrom deformiranih ostataka brončanih i željeznih predmeta, no i onih koji su u dovoljnoj mjeri sačuvani te će se moći tipološki i kornološki odrediti.

Prema dosadašnjim nalazima, Gomilu u Jalžabetu možemo kronološki staviti vjerojatno u prvu polovinu 6. st. pr. Kr. (600. – 550.). Nalazi, koji su kronološki i kulturno srodni onima iz tumula II u Jalžabetu istraživanoj 1989. godine (Šimek 1998; 2001), progovaraju o iznimno zanimljivom i u Republici Hrvatskoj još nedovoljno poznatom razdoblju. Nalazi su eklektični te progovaraju o klasničnim elementima istočnoga halštatskog kruga, ali i o kontaktima s udaljenim krajevima. No, o svemu tome moći ćemo znatno više reći nakon restauracije i interpre-

1 Na ovom mjestu koristim priliku zahvaliti svima koji su u iznimno teškim uvjetima pridonijeli da hitna zaštitna istraživanja jalžabetske Gomile budu uspješna.

2 Posebnu zahvalu zbog susretljivosti i strpljivosti upućujem i gospodinu Magiću.

tacije, kako pokretnih, tako i nepokretnih arheoloških nalaza.

Početak arheoloških istraživanja obilježile su dvije značajne okolnosti, od kojih je jedna vrlo usporila napredovanje, a druga bila olakšavajući moment. Kako je na Gomili tijekom posljednjih 30 godina rasla gusta šuma i šikara, nakon što smo je posjekli krajem 2016. godine ostala je ogromna količina panjeva koji su u prvih metar dubine bili gusto premreženi. Svaki panj smo morali uklanjati oprezno i pojedinačno, jer nismo znali što se nalazi neposredno ispod površine tla. Proces uklanjanja panjeva te prosijavanja zemlje iz pljačkaških okana oduzeo nam je najviše dragocjenih resursa tijekom istraživanja 2017. godine. S druge strane, olakšavajuća okolnost je bila da u prvoj niveleti nismo naišli na arheološke strukture ili naknadne ukope, što nam je omogućilo da je skinemo i dokumentiramo relativno brzo. Značajan element pri provedbi ovih, ali i svih arheoloških istraživanja su vremenske prilike. Nama je svaka kiša značila saniranje strmog i skliskog pristupa na tumul, kako bi otkop i odvoz zemlje uopće bio moguć. No, svaka kiša je značila i pojavu fisura, rupa, pukotina i vododerina na području koje je premreženo šupljinama, što je od nas zahtijevalo konstantan oprez i detaljno praćenje situacije. Tako smo nakon jakih kiša sredinom studenog, za vrijeme skidanja 1. nivelete, uočili da su se na području sjeverno od glavnog vertikalnog pljačkaškog okna, stvorile rupe i fisure. Nažalost, one su nam potvrdile bojazan da je sjeverni laterlani pljačkaški rov zapravo dulji nego smo pretpostavljali te da se produljuje prema sjeveru i nakon urušenja koje je bilo vidljivo na površini. To nas je uputilo na još veći oprez prilikom radova u centralnom dijelu sonde. Uz to, postavili smo i ogradu oko arheološke sonde, kako bismo spriječili pristup neovlaštenim posjetiteljima.

Nakon skidanja prve nivelete, pristupili smo određivanju i detaljnom fotodigitalnom dokumentiranju profila i slojeva. S obzirom na hitnoću arheoloških istraživanja, odlučili smo se za detaljno foto i digitalno dokumentiranje uz pomoć digitalnog fotoaparata, totalne stanice, drona i programa za fotogrametrijsko procesuiranje. To je kombinacija koja se do sada na arheološkim istraživanjima pokazala kao iznimno kvalitetna, brza i učinkovita metoda arheološkog dokumentiranja, posebice jer omogućava da se dio arheološkog dokumentiranja obavi odmah i na licu mjesta, a dio stacionarno, nakon arheoloških istraživanja. U okolnostima hitnih zaštitnih, a vrlo kompleksnih arheoloških istraživanja u izrazito nepovoljnim vremenskim uvjetima, ona nam je zapravo bila jedini izbor ako smo željeli arheološka istraživanja provesti maksimalno kvalitetno prema uzusima struke, a u striktno zadanom roku i u okviru odobrenih financijskih sredstava. Preliminarno, možemo reći da je tumul nasipavan iz centralnog dijela prema rubovima, te da je ravan plato na vrhu, odnosno, karakteristični oblik krnjeg stožca jalžabetske Gomile, posljedica naknadne intervencije u korpus tumula. Izmjenjuju se žuti ili šareni slojevi s velikom količinom čistog pijeska, s čvršćim sivo-žutim glinastim slojevima. Čini se da su graditelji tumula vrlo oprezno i smišljeno nasipavali i gradili tumul zbog čega je i nakon tako dugog vremena zadržao oblik i solidno stanje. Kako smo spomenuli, u tijeku radova na 1. niveleti nismo naišli na strukture od pješčenjaka ili oblutaka, kao što je plašt tumula ili sl. Ono što se jasno vidjelo nakon skidanja 1. nivelete, jest da se na istoku odjednom koncentrični slojevi koje smo bilježili u neprekinutom nizu od sjevernog profila sonde prema jugu, završavaju, te da se ovdje u arheološkom smislu nešto mijenja. U centralnom dijelu tumula javlja se sloj ili „čep“ od tvrde tamnosive zemlje u kojoj nalazimo nešto gorene keramike (SJ 13). Nakon dokumentiranja situa-

cije, nastavili smo skidati nasip tumula u 2. niveleti. Već prilikom početka rada na 2. niveleti uočili smo nakupine oblutaka koji su se činili poredane u nejasne, nepovezane linije (SJ 14 i SJ 15).

Vrijeme na početku prosinca 2017. godine je bilo sve hladnije i nepovoljnije. Uporna magla nas je prilično ometala pri dokumentiranju nalaza, a zaleđivanje tla tijekom noći, te njegovo odmrzavanje tijekom dana jako je štetilo istraživanju i stabilnosti arheoloških slojeva i struktura. Nakon što smo gotovo do kraja skinuli drugu od četiri niveleta arheološke sonde na Gomili, zbog snijega i zaleđenosti tla, arheološka istraživanja smo morali prekinuti. Nastavak istraživanja odlučili smo provesti nakon nestanka snijega i odleđivanja tla, nakon što se vremenske prilike na proljeće stabiliziraju i temperature popnu iznad ništice. Do tada, arheološku sondu na Gomilu zaštitili smo masivnim armaturnim željeznim mrežama, koje smo pokrili najlonom i zemljom. Isto tako, sondu smo do kraja ogradili ogradom. PU Varaždinska nas je obavjestila već ranije da su obilazak Gomile uvrstili u uobičajne dnevne obilaskе terena za policijske ophodnje. Učinili smo sve što smo mogli kako bi lokalitet što je moguće bolje i brže istražili te kako bi na miru dočekao arheološka istraživanja iduće godine.

NASTAVAK ISTRAŽIVANJA U 2018.

Nakon naglog udara zime s jakim snijegom, tijekom travnja 2018. godine nastavili smo hitna zaštitna arheološka istraživanja Gomile u Jalžabetu. Nastavak arheoloških terenskih istraživanja, na ovom zaštićenom lokalitetu, proveden je temeljem Rješenja Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Varaždinu. Gomila je iznenađujuće dobro izdržala zimu. Činilo se da su profili koje smo pokrili građevinskim najlonima i zatrpali zemljom dobrim dijelom spriječili prolazak vode, a time i oštećenje profila.

Usporedo s arheološkim istraživanjima tijekom proljeća i ljeta 2018. godine nastavili smo i s temeljitim prosijavanjem i flotiranjem zemlje koju su pljačkaši izbacili iz pljačkaških rovova. To je i dalje bio iznimno spor i dugotrajan proces, ali i vrlo plodonosan, jer smo uspjeli pronaći velike količine sitnijih arheoloških nalaza, posebice jantarnih perli, brojne ulomke bogato ukrašenih predmeta od kosti, nešto predmeta od metala i keramike te veće količine spaljenih ljudskih i životinjskih kostiju.

Nakon zimske pauze prvo smo skinuli do kraja 2. niveletu, te započeli skidati 3. niveletu, koja je prema planu i pretposljednja niveleta ili stepenica na našem putu prema podnici tumula, odnosno, platou na kojem je tumul podignut. Kako smo se spuštali sve niže, tako su zbog konfiguracije terena nivelete sadržavale sve veće količine zemlje koje je trebalo ukloniti. To je značilo i da je sam postupak istraživanja, a potom i dokumentiranja profila i planuma trajao sve duže. No, upravo zahvaljujući ovom inovativnom metodološkom pristupu, uspjeli smo foto-digitalno dokumentirati sve arheološke strukture i nalaze koji su nam se pojavljivali. Prednost takve arheološke dokumentacije je da je relativno brzo gotova na samom terenu i omogućava brzi nastavak arheoloških istraživanja, što je u slučaju Gomile bilo od krucijalne važnosti. No, istodobno, ona povećava obim posla nakon istraživanja jer se prema fotodigitalnoj dokumentaciji svi slojevi, arheološke strukture i nalazi moraju na digitalnom obliku ucrtavati, kamen po kamen, sloj po sloj, što je iznimno obiman i dugotrajan posao. Tijekom skidanja 3. nivelete shvatili smo da istražujemo masivnu rimsku intervenciju u tumul, čiji karakter nam još do kraja nije bio sasvim jasan. No tijekom nastavka istraživanja postalo je jasno da je tijekom razdoblja prevlasti Rimskog Carstva,

vjerojatno od 2. do 3. st., gornji dio tumula znatno remodeliran te je na njegovom vrhu postavljen drveni objekt, moguće toranj ili osmatračnica (Kovačević 2019). Druga velika intervencija na korpusu tumula dogodila se ili u isto vrijeme ili poslije toga; jugozapadni dio tumula razvučen je i pretvoren u rampu, kako bi se olakšao pristup vrhu tumula. Plato na vrhu tumula će biti poljoprivredno obrađivan još tijekom 20. st., nakon čega je krajem 20. st. prepušten zarastanju i pretvoren u neprohodnu šumu. Takva neprohodna prašuma dočekala je nas, istraživače početkom 21. st., ali i efikasno sakrila pljačkaše koji su tumul teško oštetili.

Iz svega toga je jasno, da je u izvornom obliku Gomila imala sasvim drugačiji izgled te je njeno stanje pred početak zaštitnih istraživanja zapravo velikim dijelom izravna posljedica planiranih zahvata tijekom 2600 godina. Sada je jasno da plato na vrhu tumula i njegov izgled krnjeg stožca nije izvorni oblik tumula nakon završetka gradnje u razdoblju starijega željeznog doba, negdje tijekom Ha C2–D1 kronološkog stupnja, zadnjeg razvojnog stupnja grupe Martijanec–Kaptol, prema kronološkoj shemi K. Vinski-Gasparini (Vinski-Gasparini 1987). Ovaj spomenik preliminarno stavljamo u to razdoblje, rame uz rame, s najpoznatijim kneževskim tumulima istočnog halštatskog kruga, poput tumula Kröllkogela u Kleinkleinu, kneževskih tumula u Strettwegu i Kaptolu i sl.

Tijekom skidanja 3. nivelete, na središnjem dijelu tumula, naišli smo na područje bogato nalazima, ugljonom i spaljenim kostima, koje smo označili kao Grob 1. Prema predmetima, koji su pronađeni tijekom istraživanja i kasnijim prosijavanjem, možemo preliminarno zaključiti da se ovdje vjerojatno radi o ukopu istaknute pripadnice ili pripadnika zajednice iz vremena starijega željeznog doba, koji je tijekom gradnje tumula ili preminuo ili žrtvovan te su njegovi spaljeni ostaci zajedno s vrlo bogatim nalazima „ugrađeni“ u nasip Gomile, na centralnom području, iznad grobne komore. Daljne analize tek nam moraju razotkriti detalje ovog važnog i vrijednog

nalaza.

Unatoč iznimnom oprezu prilikom istraživanja, sličnih nalaza koje bismo mogli odrediti kao sekundarne ili naknadne ukope u nasipu Gomile nije bilo. Tek mjestimice, među slojevima nasipavanja tumula koje su činili glinoviti i pjeskoviti slojevi, pojavio bi se rijetko koji proslj ugljena, ali bez pokretnih arheoloških nalaza ili kostiju. Kako su i iz tih područja uzimani uzorci slojeva, tek nam predstoji analiza, a potom i mogućnost interpretacije takvih pojava u Jalžabetu.

Nakon dokumentiranja planuma i profila 3. nivelete, krenulo se u skidanje posljednje, 4. nivelete koja nas je trebala dovesti do samog dna, u vrijeme početaka gradnje monumentalnog grobnog humka.

Ubrzo nam se počeo ocrtavati objekt usmjeren prema istoku. Kako nam je dobar dio onoga što smo pretpostavljali da je grobna komora kvadratnog tlocrta s dromosom na istočnoj strani, odlazio u sjeverni profil arheološke sonde, prije nastavka radova i prije nego bude prekasno, odlučili smo središnji dio sjevernog profila, nakon dokumentiranja, pomaknuti još prema sjeveru i tako osloboditi kompletnu grobnu komoru, središnji dio konstrukcije, za potrebe istraživanja. Radilo se o velikom i teškom poduhvatu, jer je velike količine zemlje s vrlo visokog sjevernog profila trebalo ukloniti preko središnjeg dijela tumula, za koji nismo točno znali u kojem opsegu je premrežen pljačkaškim rovovima i šupljinama. No, poduhvat je uspješno priveden kraju te se započelo s istraživanjima same strukture grobne komore.

Krenuli smo od jugozapadnog kuta grobne komore, koji je – kako smo poslije utvrdili – bio i najviši sačuvani dio komore. Samu grobnu komoru, radi lakšeg snalaženja i dokumentiranja, odlučili smo podijeliti na četiri četvrtine podjednake veličine: JZ, SZ, SIST, JIST. Tijekom istraživanja, uočili smo da je grobna komora veličine okvirno 12 x 12 m bila kompleksno građena.

Osnovni građevinski materijal činilo je nekoliko vrsta kamena: krupni i sitniji obluci, vjerojatno doneseni

Sl. 2 Detalj vijenca krepide od lomljenog kamena (snimio: S. Kovačević)

Fig. 2 Detail of the krepida of broken stone (photo: S. Kovačević)

iz Drave, pješčenjak, te u znatno manjoj mjeri, vapnenc. Od ostalih materijala obilno je korišteno drvo, velike količine ugljena te glina. Komora se nalazila na krepidi, podestu od kamena promjera okvirno 30 m, koji je jasno ograničen lijepo posloženim suhozidnim vijencom od velikih, nepravilnih kamenih ploča (sl. 2). Obluci i siva glina te velike količine spaljenog drva, pokrivala su kompozitno građene zidove komore s vanjske strane. Pod komore s unutrašnje strane bio je u cjelosti popločen fino kalanim i pažljivo posloženim pločicama pješčenjaka. Uz južni zid grobne komore, pronašli smo debeo sloj komprimiranih spaljenih kostiju, koje su vjerojatni ljudski i životinjski ostaci, te po trenutnoj interpretaciji predstavljaju zapravo centralni grob preminule osobe, one za koju je cijela monumentalna konstrukcija ove kompleksne grobnice i izgrađena. Tijekom istraživanja grobne komore, zaključeno je da su pljačkaši tijekom svog vandalskog pohoda, centralnim vertikalnim rovom dosegli i probili pod grobne komore, te se na toj dubini usmjerili lateralnim rovovima u više smjerova. Bojazan da je postojalo još proširenja ili dodatnih lateralnih kanala, pokazala se, srećom, neutemeljena.

Sama grobna komora Gomile u Jalžabetu, s vrlo složenom i pomno isplaniranom graditeljskom sekvencom koju tek u budućim istraživanjima trebamo do kraja razumjeti, po mom mišljenju jest i najvredniji nalaz arheoloških istraživanja Gomile. Radi se, bez ikakve sumnje, o jednoj od najljepših i najbolje sačuvanih prapovijesnih

je njegov utjecaj i ugled vjerojatno prelazio granice varždinske regije. U zagrobni je život taj halštatski knez ili kralj, poslan s ogromnom količinom dragocjenih predmeta, među kojima se posebno ističu fenomenalno rezbareni i obojeni predmeti od kosti, u kojima vjerojatno trebamo vidjeti oplata i intarzije na luksuznom drvenom namještaju koji je bio tek dio opreme preminulog.

Drugi iznimno vrijedni skup nalaza pripada ostacima ljudi, životinja i biljaka iz vremena od prije 2600 godina, koji će nam uz pomoć najsuvremenijih interdisciplinarnih analiza (antropologija, DNA, stabilni izotopi, zooarheologija, arheobotanika, dendrologija itd.) dati izniman uvid u život, ali i smrt onodobnih ljudi.

Na taj način, naša saznanja o kulturi i svakodnevnici, o ljudima starijega željeznog doba u Podravini, sjevernoj Hrvatskoj i u srednjoj Europi bit će uvelike dopunjena.

Za 2019. godinu planiran je nastavak i završetak arheoloških istraživanja same Gomile, dok, istovremeno, istraživanja cijelog arheološkog krajolika područja Jalžabeta i Martijanca, odnosno, sliva Plitvice i Bednje, tek počinju. Kao imperativ za 2019. godinu se postavlja detaljno i potpuno istraživanje konstrukcija zidova grobne komore Gomile. S druge strane, bit će potrebno istražiti i konstrukciju velikog istočnog pristupnog koridora–dromosa, koji nismo ni otvarali zbog nedostatka vremena i financijskih sredstava, a u kojemu prema analogijama s drugim lokalitetima isto treba očekivati značajne nalaze. Istraživanje samog izlaska dromosa na

Sl. 3 Kvadratna grobna komora s krepidom i dromosom tijekom završne faze istraživanja 2018. godine (snimili: M. Šimek, T. Trubić)

Fig. 3 Square tomb chamber with krepida and dromos during the final phase of the 2018 excavation (photo: M. Šimek, T. Trubić)

građevina na tlu Europe iz tog vremena (sl. 3).

Obilje pokretnih nalaza od jantara, stakla, bronce, keramike, kosti i željeza tek čeka zahtjevan i dugotrojan postupak konzervacije, analize i interpretacije no već sada možemo naslutiti da je odličnik sahranjen u Gomili u Jalžabetu pripadao samom vrhu tadašnjeg društva te da

istočnu padinu Gomile, odnosno, ulaz u dromos i grobnu komoru mogao bi nam razotkriti dosad nepoznate detalje o funkciji i izgledu grobnih gomila s monumentalnim pristupnim hodnicima, o čemu se na području istočnoga halštatskog kruga još uvijek zna premalo.

Literatura

- Kovačević, S. 2018, Arheološka istraživanja prapovijesnog lokaliteta Jalžabet – Carev jarek, sezona 2017, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XIV, 76–79.
- Kovačević, S. 2018a, Arheološko istraživanje prapovijesnog lokaliteta Jalžabet – Bistričak u 2017. godini i Kamp Hrvatska projekta „Iron-Age-Danube“ INTERREG DTP, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XIV, 72–76.
- Kovačević, S. 2019, Nekoliko detalja o gradnji Gomile u Jalžabetu, in: Zbornik u prigodi 65. rođendana prof. dr. sc. Mirjane Sanader (predano u tisak).
- Šimek, M. 1998, Ein Grabhügel mit Pferdebestattung bei Jalžabet, Kroatien, in: *Das Karpatenbecken und die osteuropäische Steppe*, Hänsel B., Machnik J. (eds.), Südosteuropa-Schriften 20, Prähistorische Archäologie in Südosteuropa 12, München, 493–510.
- Šimek, M. 2001, Weitere Aspekte von Grabhügel II in Jalžabet bei Varaždin, in: *Die Drau-, Mur-, und Raab-Region im 1. vorchristlichen Jahrtausend*, Akten des internationalen interdisziplinären Symposiums von 26. bis 29. April 2000. in Bad Radkersburg, Lippert A. (ed.), Universitätsforschungen zur Prähistorische Archäologie 78, Bonn, 311–318.
- Šimek, M., Kovačević, S. 2014, Jalžabet – Bistričak: u susret novim istraživanjima, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 31, 231–238.
- Vinski-Gasparini, K. 1961, Iskopavanje kneževskog tumulusa kod Martijanca u Podravini, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. Vol. 2, 39–66.
- Vinski-Gasparini, K. 1987, Grupa Martijanec-Kaptol, in: *Praistorija jugoslavenskih zemalja. V: Gvozdeno doba*, Benac A. (ed.), Sarajevo, 182–231.

Summary

In September 2017, during the implementation of Monumental Landscapes of the Early Iron Age in the Danube Basin, an international project of the Institute of Archaeology and partners from five Central European countries, the archaeological team of the Institute of Archaeology determined that one of the most famous prehistoric monuments on the Croatian soil and one of the rare gigantic unexplored prehistoric funerary tumuli of Central Europe was robbed and greatly damaged during the robbery. There has been a police inquest and a search for the perpetrators of this major attack on culture. Because of the danger of further damage to this valuable archaeological monument, and thanks to the urgent investment of the Croatian Ministry of Culture, the Institute of Archaeology started emergency rescue excavations in early winter 2017 already, and continued in 2018. During two campaigns, a large part of the tumulus was explored. It is planned to continue the field work in 2019, while the complex and long process of conservation and restoration of finds has only begun. The emergency rescue excavations of Gomila in Jalžabet and the entire archaeological landscape along the Bistričak stream go well with the subtopic A3: Ritual within the Strategy for the Scientific Research Activities of the Institute.

